



Ez már nem az a marha...

Kranjec Ferenc

állatorvos, szaporodásbiológiai szaktanácsadó
 ReproVET Szarvasmarha Szaporodásbiológiai Szolgálat



Nagy örömmre szolgál, hogy a Holstein Magazin hasábjain megjelenő új cikksorozat olvasói között üdvözölhetem. A cikksorozat célja, hogy a tejtermelő tehenészetek eredményességét egyik alapvetően meghatározó, de sajnos sok területében „homályba burkolózó” témakört, a szaporodásbiológiát megbarátkoztassa a telepen dolgozó szakemberekkel. Ez is egy kicsit olyan, mint a labdarúgás: kicsit mindenki ért hozzá és mindenki foglalkozik is vele, de az átütő sikerek mégis általában elmaradnak...

Az egyes részek segítségével megpróbálom kicsit közelebb hozni az Olvasót a reprodukció témaköréhez. Kísérletet teszek arra, hogy gyakorlati szaktanácsadói tapasztalataim alapján „fogyaszthatóvá” tegyem azok számára is ezt a területet, akik eddig kissé óvatosan, nota bene félve tekintettek felé. Megpróbálok a hétköznapi életből vett példák alapján bemutatni egy-egy érdekes részterületet, figyelemre méltó körülményt, továbbá megkísérek néhány olyan tennivalót kiemelni, amit akár holnap a gyakorlatba is át tudnak ültetni. Természetesen terveim szerint bemutatok majd jó néhány újabb felfedezést is a nemzetközi tudományos publikációk köréből.

A cikksorozat stílusa, hangvétele inkább ismeretterjesztő kíván lenni, mintsem tudományos részletekbe merülő. Kérem, ezt nézzék el nekem! De feltett célom, hogy a szaporodásbiológia témakörét, annak jelentőségét kissé más szemszögből láttassam, ezzel is kiemelve annak a fontosságát és a benne rejlő lehetőségeket. Ezzel összefüggésben nem ritkán lesz majd szó különféle menedzsment módszerek taglalásáról, üzemszervezési feladatokról, amelyek segítségével költséghatékonyan oldhatunk meg bizonyos, első látásra megoldhatatlannak tűnő problémákat.

Kezdjük talán ott, hogy napjaink reprodukciós eredményeinek értékelése és a tennivalók megtervezése érdekében ki kell jelentenünk: *Ez a marha már nem az a marha!* Ezt nem csak a fajták szintjén értem. Magán a holstein-frízen belül is az utóbbi évtizedekben (de akár években is...) jelentős változások történtek

(Homer et al., Anim. Reprod. Sci., 2013). Ezeket a változásokat tovább árnyalják a különféle külső körülmények változásai és újabb lehetőségek megjelenése is (globális felmelegedés, rendelkezésre álló gyógyszerpaletta, ultrahangkészülék, speciális gyorstesztek megjelenése stb.)

Visszatérve a fajta jellegzetességeire, alapvetően két fő témakör köré lehet a változásokat felfűzni: egyik a nagy tejtermelésből fakadó jelenségek, amelyek alapvetően az anyagforgalmi inbalansz állapotok eredői, másrészt bizonyos genetikailag is levezethető, úgymond örökölhető változások. Természetesen ezen tényezők nagy mértékben hatnak egymásra és éles elkülönítésük

nem lehetséges, de mindenképpen olyan szempontból fontos a megkülönböztetés, hogy érezhető legyen magának a fajtának a változása is. A magas tejtermelésből fakadó egyik legfeltűnőbb jelenség az ivarzási tünetek megváltozása, gyengülése, akár eltűnése, amely sok telepen legfontosabb problémaként felmerülő, „doktor úr nincsenek üzekedők” mondat kimondásához és lecsökkenő termékenyítés-számhoz vezetnek. A nagy termelés másik gyakori következményei az elhúzódoó ovuláció, illetve az embrionális mortalitás növekedése, amelyek egyik leggyakoribb okai az eredménytelen termékenyítéseknek. Természetesen ezekről is részletesen olvashatnak majd a későbbi számokban. Az un. örökölhető változásokhoz tartozó, kevésbé feltűnő, de annál nagyobb károkat okozó jelenség a holstein ciklusának megnyúlása. Az ivarzási ciklus az utóbbi évtizedekben átlagosan kb. 2-3 nappal meghosszabbodott (*l. ábra*). Természetesen ezen jelenséget egyéb tulajdonságok megváltozása (pl. tejtermelés növekedése) és környezeti tényezők hatásai is befolyásolhatják, de tömeges előfordulása, több telepen való jelentkezése miatt taglalom ebben a témakörben.

1. tábla: Az ivarzási ciklus hosszának változása holstein-fríz fajtában

Ciklus hossza	1978-1982	1995-1998
nap	% (n)	% (n)
<16	10,2 (142)	8,1 (46)
17-18	13,6 (190)	8,5 (48)
19-20	25,2 (352)	14,9 (84)
21-22	26,9 (376)	26,6 (150)
23-24	11,9 (166)	19,5 (110)
25-26	4,8 (67)	7,6 (8)
>27	7,5 (105)	14,9 (84)

J. Stevenson, Hoard's Dairyman, September 18., 2011



Az ábrán jól látható, hogy a szokványos 21-22 napos ciklusok aránya jelentősen nem változott, viszont nagyjából annyival több lett a 23-24 napos ciklusok aránya, mint amennyivel csökkent a 19-20 napos ciklusoké. Összességében a legfeltűnőbb jelenség, hogy a 22 napnál hosszabb ciklusok aránya 17,8%-kal növekedett. Könnyen belátható, hogy az ivarzó egyedek megtalálását (szerencsés esetben keresését...), az ivarzó elbírálását, a különféle hormonkezelési/szinkronizációs módszerek hatékonyságát ez a tény jelentős mértékben befolyásolja. Egyébként ugyanebben a tanulmányban hívták fel a figyelmet arra is, hogy a vizsgált időszakban az első termékenyítések fertilitása 15,9%-kal csökkent, továbbá a két ellés közötti idő is 20 nappal növekedett, ami szintén a „marha megváltozásával” áll összefüggésben.

Szintén célszerű kitérni a termékenyítési index témakörére. Sok esetben tapasztalható napjainkban is, hogy ezt a telepek a szaporodásbiológiai (inszeminátori) munka legmeghatározóbb mérőszámának tekintik. Jóllehet még a viszonylag nem túl régen megjelent kiadványokban is optimális mértékét 2,0 körülre teszik, de a fentiekben részletezett körülmények, a gyakorlati tapasztalatok és a nemzetközi adatok figyelembe vételével ezen mérőszám éves szinten 3,3 fölé emelkedett napjainkra (Norman et al., J. Dairy Sci., 2009). Nem elhanyagolható szempont a paraméter vizsgálata alkalmával, hogy a klímaváltozás hatását (mint szintén az utóbbi időszakban megjelenő változó körülményt) is figyelembe kell venni. Biztos vagyok benne, hogy az Ön telepén is megfigyelhető az a jelenség, hogy a nyári hónapok

esetében az index előre várható csökkenésével kell számolnunk. Így a megfelelő (elletői, laktációs) rotáció érdekében arra mintegy fel kell készülnünk, továbbá a reprodukciós tennivalók tervezése alkalmával az éves átlagos termékenyítési indexet kell meghatároznunk.

Az általunk tartott holstein-fríz tulajdonságainak megváltozásából egyenesen következik, hogy a vele való szaporodásbiológiai munkának is ehhez kell idomulnia. Ennek (és természetesen a gazdaságossági szempontoknak) megfelelően kell az egyes mérőszámokat kiválasztani és értékelni. Nem lehet olyan eszközökben megbízni, amit korábban jó eredménnyel alkalmaztunk, mert ebben a fajtában – illetve annak mai változatában – az már nem feltétlenül lesz eredményes. Nem lehet olyan paraméterek alapján megítélnünk (abban az értékben és olyan formában) a reprodukció teljesítményét, amik még egy másik típusú állaton, másfajta technológiai és technikai feltételek között működtek. Tisztában kell lennünk azzal, hogy a holstein-fríz mára egy csúcsra fejlesztett és általunk felpörgetett „komoly technika” és – hogy a hasonlatnál maradjak – a manapság vezetett autónk sem ugyan azzal az üzemanyaggal és karbantartás mellett képes olyan teljesítményre, amiről korábban csak álmodoztunk, mára pedig valóra vált.

A „marha megváltozása”, konkrétan a szaporodásbiológiai funkcióinak gyengülése miatt magától értetődik, hogy hiába állnak rendelkezésünkre modern kiegészítő vizsgáló módszerek (ultrahangkészülék, progeszteronszint mérő gyorsesztek, aktivitásmérő berendezések stb.), nem nélkülözhetjük a rendszeres reprodukciós vizsgálatok és oki kezelések elvégzését. Szintén fontos itt megjegyezni, hogy tapasztalataim alapján, sok esetben telepenként különböző „programokat” kell kialakítani a helyi adottságoknak megfelelően. Ehhez feltétlenül szükség van az állomány és a telep (tartás, takarmányozás, emberi tényezők stb.) pontos szaporodásbiológiai felmérésére és rendszeres kontrolljára.

A következő számokban egy-egy témakör részletesebb taglalását tervezem, de kérem a Tisztelt Olvasót, hogy bármilyen kérdésével és témajavaslatával vagy akár megjegyzésével bátran forduljon hozzám. Gondolkodjunk együtt!

A szerző elérhetősége: +3630/2357-408; www.reprovet.hu

